

KONYA

HALKEVİ AYLIK KÜLTÜR DERGİSİ

YIL : XI

Ekim, Kasım, Aralık 1947

Sayı : 108 - 109 - 110

Ressam Hüsnü Yusufun Konya Panuramasındaki Yapılar

Şehabettin Uzluk

Konya için pek kıymetli bir vesika olan bu eseri Prof. Dr. Süheyl Ünver'in ilk defa ortaya koymuş bulunuyor, 1) Bu eseri (Konya dergisi, No. 105 106 107) de yazdığı üstün yazıyı klişesiyle yayınlamak maalesef kabil olmadı. Çünkü, resmin orijinali pek sönük olduğu için klişesi yapılamamıştır. Panoramada gözüken yapıları burada açıklamaya çalışıyorum:

Panurama, şems mezarlığının içinde vücuda getirilmiştir, en solda bulunan büyük kubbeli cami elyevm mevcut olan Şerafettin camiidir. Onun sağında olan ufak kubbeli yapı Şerbetci mescididir ki Hükümet konağının günbatı kapısı önünde duruyordu. Onun sağına isabet eden minare Hasan Paşa camii minaresidir. Bu günde mezkûr cami ve minarere mevcuttur. Ve Millî kütüphane olarak kullanılmaktadır.

Sağına düşen altı kubbeli bina

1) Bu uğurda yaptığı büyük yorgunluğu büyük bir kısmı kendime ait bulunmaktadır.

eski bedestendir. Şimdiki Erkek Sanat Enstitüsünün bulunduğu yeri dolduruyordu. Kanunî Sultan Süleyman devri (945) eserlerindendir. Ve (1901) yılına kadar mezkûr yapı orada duruyordu. Önüne isabet eden minare İplikçi camisinin minaresidir.

Fakat bu minare caminin kipleğinde veya doğusundaki minarelerden hangisine ait olduğu kat'i olarak kestirilememektedir.

Minarenin yüksek ve sivrilğine bakacak olursak kiple hattı üzerindeki minare olması icap etmektedir. Bunun sağındaki büyük yapı, Şemsi Tebrizi türbesiyle mescididir. Onun sağında ve öndeki kubbeli yapı elyevm mevcut olan kitabesiz bir türbedir. Arkasındaki yapı ise, Şems Tebrizi zaviyesi türbedarına mahsus dört oda ve bir sofadan mürekkep yapıdır.

İleride ve sağda gözüken kubbeli bina İnce Minare (1263) medresenin kubbesidir. Bunu, Aziz Dr. Karatay Medresesinin kubbesi zannediyorki,

yanlıştır. Çünkü, Karatay (1251) binası daha sağa düşmektedir. Bu yapının sağında alt ve üst kısımları olan öbür yapı, eski saat kulesidir ki Bizans devri eseridir. Yapı Selçukiler zamanında rasalhane olarak kullanıldığı gibi Osmanlılardan Abdülaziz (1287 / 89) vaktinde üzerine saat konularak istimal edilmiştir. Maalesef bu güzel yapı (1920) tarihinde yıktırılmıştır.

Sağda ve bir kaç pençeresi gözüken büyük yap: Minare arkasında kubbe ve sağında türbe bulunmaktadır ki, mezkûr eserlerin hepside bugün yerinde durmaktadır. Bu eserin poyrazındaki köşkün maalesef şekli yoktur. Belki de Alâaddin caminin poyrazını dolduran yapılardan biri olacaktır. Fakat, onu şekliyle orada görmek

kabil olmamaktadır.

En sağa isabet eden kalın gövdeli ve kulevari yüksek bina profesörün bahis mevzuu yaptığı Hatuniye minaresidir. Minarenin birinci şerefesi ve ikinci şerefenin de balkon kısmı gözükmemektedir. Birinci şerefeye ile ikinci arasında göz kararı 100 m. kadar bir aralık mevcut bulunmaktadır. Ve ikinci kısma ait gövde üstünde kakma ufak çinilerden mürekkep süsler olduğu anlaşılmaktadır.

Eakat, bu kısımdan sonra minarenin daha ne uzunlukta olduğu malûm değildir bilhassa, ikinci şerefenin üst kısmı resimde temamiyle kayıp olmuş bir şekilde bulunmaktadır. Binaeraleyh bu kısmın daha önce zayi olduğu ve bundan aşağı partisinde arapli senesinde yıktırıldığına hükmetmek lazımdır.

Konya Saz Şairleri

M. R. Gazîmihâl

“ Konyanın sazlı âşıkları „ derken bütün Konya bölgesinin orta halk sazçılarını düşünüyorum. Bunlardan bir kaçını dinledim, sanatlarına hayran oldum. Bir iki ihtiyarının saygıyla ellerini öptüm. Cümlesini gezi arkadaşlarımla birlikte sık sık anarız. Folklor gezimizde bizlere anlayışla yardım etmişler, bilgilerini hiç esirgmeden çalıp söylemişlerdi; Konya musikî folklorunun zenginliğine hepimizi inandırmışlardı. Ârif, aziz ve hassas insanlardır.

Konyada Musikî “ adlı kitabımda cümlesihi hayat ve eserleriyle anmış bulunduğum için burada konuyu pek toplu bir şekilde ele alacağım.

Konya saz şairliğinin başlangıçları tâ Selçukiler çağının kopuzlu ozanlarına kadar çıkar. Âşık sözünün Arapça cem’i “ Uşşak „ , Farsî cemi şekli “ âşık „ , dir. Birinci şekli Uşşak makamının medlûlünde, ikinci şekli de meselâ: Mevlâna Celâled-din - i - Rumî’nin mısralarında: bulunduğumuza göre, “ Ozan „ sözünün “ Âşık „ şekline inkılâbı çağını, ilk İslâmiyet asırları olarak kolaylıkla tesbit edebiliyoruz: Mutasavvıf ozana Âşık denilmiye başlanmış olduğunu anlıyoruz. Bununla beraber Ozan (ve Kopuz) tabiri de İbni Bibi ve Aksarayî gibi kaynaklarda - İlk Selçuk şölenlerinin (Halk musikisi kahra-

manları) hakkında kullanılmakta devam ediyor: Çok sonradan büsbütün revançtan düşen bu sözlerin ancak yurdun muhtelif köşelerindeki Ozanlı ve Kopuzlu köy adlarında hâlâ yaşamakta bulunduğunu ilâve edelim 1)

Şu halde, İslâmiyetten önceki asırların Ozan sanatı sonraki âşık Oğuznamecilerin musikilerinde devam edegeldiği anlaşıyor demektir. Gelenek bu kadar eskidir. Hâlis muhlis Oğuz san’atı bahis mevzuudur. Tarihi değer de zâten bundan ileri geliyor... Böylesine eski Ata armağanlarının yaşatılması ne kadar millî bir kaygı konusu teşkil etse yeridir. Onu yaşatagelen halk sanatkarlarının istikbali meselesi de aynı mütâlealardan dolayı alâkalıdır düşündürüyor: Nasıl düşünülmesin ki yeni Türk musikîsi aynı öz kaynaklardan alınacak tutamlarla yuğrulacak, damlaya damlaya yepyeni bir göl meydana gelecektir. Kaynak kurursa gelenek ölmüş sayılır.

Eskiden âşıklar taplaşmalar, müsabakalar yaparlardı, uzun sanat gezilerine çıkarlardı. Usta ve çıraklık erkânı vardı. Geçim şartlarını meraklı büyüklerin yardımları gibi imkânlar

1) Köylerin bir zamanlar oyunlarıy-
la nam kazanmış oldukları adlarından bellidir.

sağlar, saz omuzda geziye çıktıkları zaman yoldaki tekelorde konuk edilirdi. Sanattan başka bir endişeleri bulunmazdı. Şartlar değişince toplanılar da, geziler de durdu, ekmek kaygısı baş gösterdi; âşıklar ikinci birer geçim yolu aramaya koyuldular: kimisi sabana sarıldı, kimisi küçük sanatlardan medet umar oldu. Sanatları bundan zarar gördü. Sayıları azaldı, toplantılar ve boy ölçüşmeler kalmadı. Yaşlılarıyla konuşursanız dertlerinin derin olduğunu görürsünüz. O dertleri can kulağıyla dinleyip devâları yine kendileriyle başbaşa araştırmalıyız. “ Gelecek „ aydınlanırsa yeniden cıraklar yetiştirilebilir.

Bütün mesele onlara el uzatmakta, vakıtlarının bir kısmını sanata ayırabilmelerini maddeten teminde, sanatlarını küçüksemek dalâletinden kurtulmamızda toplanıyor. Eski repertuarlarını “ Musiki bakımından geleneğe, fakat sözler bakımından zamana „ uygun nazîrelerle zenginleştirmeye teşvik edilmelidirler. Eski den âşık kahveleri vardı; buraları onların tabîî konser odaları idi. Şimdi Halkevi salouları aynı işi neden göremesin?. Ders günleri, Konser günleri,

Müşabaka günleri, her şey planlaştırılabilir. Konferanslarla da gençlik konuya ısındırılır ve gelenek edebî bir varlık hâlinde yürür gider. 2) Fakat “ Haik sanatkârlarının korunması „ dâvanın baş şartı kalacaktır: Yaşlılar için jübileler tertibedilerek zenginlerin sanatseverce yardımlarına sık sık baş vurulmak, âşık konserlerinin duhuliye gelirini aynen kendilerine bırakmak, şereflerine tertiplenecek müsamerelerin gelirinde onlara bırakmak, yeni yeni eserlerini mükâfatlandırmak gibi yardımlarla bu yolda faydalı neticeler alınabilir. Toplantılardan hem dinleyenler istifade ederler, hem de halk sanatçısının hayatı yardımı görmüş olur. Âşık müsabakalarında birincilik kazananlar hem usta âşık sayılır, hem de mükâfat kazanmaya lâyık olurlar Böylece, en eski muziki geleneğinin devamı imkân dahiline girer.

Ben bir kaç düşüncemi yazmakla kalıyorum. Akıl öğretmek gibi küstahlıklar kalemimden irak olsun.

2) Böyle müsamereler. itibarda tutulup, düğün eğlencelerine döndürülmemelidirler.

Hattatlar Armağanı

Veli Sabri Uyar

43 — Hattat Abdülbasir efendi :

1236 Hicrî 1820 Mîlâdî yılında İçil’de (Silifke) doğmuştur. Tarikatı aliyyei Nakşibendiyei Halidiyye meşayihindendir. Bursa ilinde dört sene tahsilde bulunmuştur. Sonra Denizli’de meşhur Ülemeden Hafız Şerif efendiden ulûm - u - aliye ve Âliyeyi tahsil ve tezzün ederek ilk defa Konya’nın Paşadaresi’ne gelecek bir odaya yerleşmiştir. Paşadâresi meşayihi kiramından Şeyh Hacı Himmet efendiye intisap ve inabe etmiştir. Eazımı ülemeden Özdemîrî Medresesi müderrisi hacı Mustafa efendinin kerimesiyle evlenmiştir. Muahharen Nehrikâfur mahallesinde

Not:

102 — 104 Sayılı dergimizin 14 cü sayfasında 38 sıra numarasıyla müderric Buharalı Hacı Abdülhamid efendinin bilâhara elde edilen kabir taşında aynen :

- 1 — Mühıbbanı tarikatı aliyye’i
 - 2 — Mevleviyeden el merhum
 - 3 — Vel mağfur Buharalı
 - 4 — El Hâc Abdülhamit
 - 5 — Efendinin ruhi için
 - 6 — Fatıha sene 1309 6 Rabiülevvel
- Yazılı olduğuna binaen vefat tarihinin tashih buyrulmasını rica ederim.

V. S. U.

“Vaki,“ namiyle anılan medreseye müderris olmuştur. Medresede mevcut talebeye tedrisatle meşgul idi. On beş risaleden mürekkep (Mecmuatürresâil) adında bir kitap telif etmiştir. Ülemayı ümmetin ulularından idi. Zamanında mevcut olan Kâffe ulûma vakıf idi. Bütün evkatını mütalaa telif ve riyazetle, ibadetle geçirirdi. Her sene ramazanlarda Kapı ve Sultanselim camilerinde itikâfa girerdi. Sünneti Resule son derece itina ederdi. Uzunca boylu, zaifçe vücutlu, uzun çehreli, melek simalı, alnında nur-u-ıman parlardı. Yaz mevsiminde bem beyaz süt gibi elbise giyerdi. Malâya’nî söz söylemezdi. Ziyaretine gelen kimselere adlarını sorardı, sonra nasihat ederdi. Bir gün bir kaç softa Abdülbasir efendinin bayram ziyaretine gelmişler, dersanesine sıravardî oturmuşlar: merhaba, merhaba; merhaba... İyimisiniz? dedikten sonra molanın birine: Adın ne? diye sormuş. O da “Nuh,“ demiş. Gemiye nettin? Obirine: Adın ne? “Yunus,“ demiş. Balığı nettin. Obirisine keza: Sadrüddin, demiş. “Sadreddin, Bedreddin ittiler ihyayi din, sende idermin? de-

miş. Diğer birine daha . . . Abdullah demiş. Küllina İbadullah . . . Diğer birisine daha? Hasan demiş. Hasan Gökçek, tenâfüs (rağbet etmek) gibi her birerlerini lisanı münasiple taltif ve tatyibi hatır edermiş. Aynı zamanda kendisi hattat idi. Hüsnühat hocası Alâiyeli Abdülgani Vehbi efendidir. Çok güzel Sülüs, nesih ve talik yazardı. Telif ettiği on beş risaleyi el yazısıyla yazmıştır. Daha bir çok kitaplar yazmıştır. Bu yazdığı kitaplar merkez vâizi Beyşehirli Abdullah efendide mevcuttur. Mazannei kiramdan ve ehlihâl ricalinden mücahid bir zat olup 1314 tarihi-hicrisinde dârı fenadan dârı bekaye rihlet etmiştir. Musâlla mezarlığında medfundur.

Kabır taşındaki kitabesi şudur:

1— Ulemayı benam meşayih kiram

2— Tarîkı nakşibendiyeden

3— Abdülbasir efendi ruhuna lirizayi Hûda fatiha Viladei 1236 vefatı 1314

Abdülbasir efendinin el yazısıyla yazdığı kasîde -i- bürde şerhinin sonunda şöyle yazmıştır. Vekad vekaa elferâğ men istensahahu alâ yedi Abdülbasir filyevmil isneyn fîs-sadisi velişriyne minşehri-Aşura şeh-rullah el Muharrem fiseneti tisate ve selâsemie ve elfün minel hicretin nebevviyyeti el Mustafâviyyeti aleyhi eftalûs salavat ve ekmelût tahiyat ve alââlihi ve sahbihi ecmain-ettâhirîn ve salli alâ cemiil embiyâi velmürselin velhamdülillâhi rabbil âlemîn 1309

44 — Hattat Hacı Abdülkadir efendi:

1267-1850 Miladî yılında Konya'nın Dolappâre mahallesinde doğmuştur. Babası Mustafa efendidir. İlk tahsilini bitirdikten sonra Paşadâiresi denilen medreseye girmiştir. Ülema ve meşayihden Hasan Kutsî efendiden hem ders okumuş, hem de hattatlık öğrenmiştir. Sülüs, nesih ve ta'lik yazardı Türbe cadde-sinde bakkal esnafından oğlu Mustafa ustanın ifadesine nazaran beş altı tane mushafı şerif ile bir çok risaleler ve levhalar yazmıştır. Fakat Mustafa ustanın umumî harpte bulunması dolayısıyla haremi tarafından satılmıştır. Yalnız dükkânında altun suyu ile (Âmentü) yazılı gayet sanatlı çerçiveli bir levhası vardır. 1331 senesinde ölmüştür, Üçler mezarlığında medfundur.

45 — Hattat Beyşehirli Abdullah efendi:

1295 Yılında Beyşehir'inde doğmuştur. Babası hafız Ali efendidir. İktisat bankası müessislerinden Aboğlu hacı Mustafa efendinin damadıdır. İlk tahsilini bitirdikten sonra Konya'ya gelip (Ziyaiyye) medresesine dahil olarak Aksekili Mehmet efendinin halekai tedrisine devamla ikmalî nüshâ ettikten sonra ondan icazet almıştır. Bilahare tevsii malûmat için İstanbul'a giderek Fetvaemîni Ali Rıza efendinin dersine hazır olarak ondan da icazetname ahzine muvaffak olmuştur. Medresetül Kuzat'e de devam ederek Aliy-

yülâlâ derecede şadetname almıştır. Konya Darülmualimin ve İsparta idadi'lerinde ulûmu arabîyye ve din dersleri; Konya erkek ve kız mekteplerinde din dersleri muallimliği yapmıştır. Sülüs ve nesih yazılarını Selimiye imamı hacı Abdurrahman efendiden ve tâlik yazıyı da Mesnevihan Sıtkı dededen öğrenmiştir. "Aliyyül Karî," mecmua risalesi, İşaret ülmeram min ibaratil iman "İmamı âzamın beş risalesini hülâsa olarak," El usul ül müvfe metin," ve bu metnin ancak ilâhiyyat kısmını "İşaratülmeram," ismiyle şerhetmiştir. İbni Kemâl'in mecmuasını ve kendine iki tane icazetname yazmıştır, Eski Balıkesir mebuslarından Mecdi efendiden Farsça okumuştur. Aziziye camii şerifinde muhaddisliği vardır. Hüsnü ahlak ve kemâl sahibi âlim ve fâzıl, değerli hocalarımızdandır. Hâlen hayatta, tettebbû ve tetkikle meşguldur.

Konyalıdır. Konyalı Ahmet Mevlevî efendinin oğludur. Babası gibi kendisi de Mevlevî tarikindedir. Sülüs, nesih ve tâlik yazar çok cüzel hattat idi. (Meşri Kulenvar tercemesini) nesih yazı ile yazmıştır. Türbei Mevlâna kütüphanesinde bizzat görülmüştür. Konyamızın değerli hattatlarındandır. Hattı destile yazdığı kitabın sonuna şöyle yazmıştır.

Biavnillâhil melikil vehhap, alâ yedi eza'fü ibadullahissamed, elfakir ebu Abdullah Muhammed bin Ahmet el Kunevîyül Mevlevî, gaferallahü lehu velivalideyhi velicemiil müs-

limînevvil müslimât vel mü'mînîne vel mü'mînât, el ahyâüminhüm vel emvat, fi evveli şehri zil hicce min şuhuri sene isna ve semânîne ve tisa mie el hicriyye efdalüss salevatı âlâ sahibihâ 982.

47 — Hattat Hafız Abdurrahman Vehbi efendi:

Sillelidir, Meşhur hattatlardan Mevlevî Hâkî dedenin oğludur. İbtidai tahsilini bitirdikten ve hafızı kur'an olduktan sonra Sille ve Konya medreselerinde ders görmüş, hattatlığı da babası Hâkî dededen öğrenmiştir. Sülüs, nesih ve tâlik ve divan yazılarını yazardı. Tezhip ve nakış işlerinde çok mahir idi. Bir çok mushafı şerif ile mesnevî şerhi yazmıştır. El yazısıyla yazdığı Sarı Abdullah efendinin mesnevî şerhinin sonuna şöyle yazmıştır.

Ketebühül-fakir-ül-hakir, hafızül kur'an Abdürrahman-ül-Vehbî bin Osman Hâkî elşetari el Sillevi, Allâhümmağfirlena velivalidiyne veliüstadina velicemiilmü'miniyne vel mü'minat, velmüslimine vel müslimat, el ahyâüminhüm vel emvat birahmetike yâerhamerrahimin 1253.

Bu Mesnevî şerhi şerhi müze kütüphanesinde mevcuttur.

48 — Hattat Aksekili Abdullah Hilmi efendi:

An asıl Aksekilidir. Babası Hacı İbrahim efendidir. İlk tahsilini Merkezi-kaza mektebinde yapmıştır. Konyada Ziyaiyye medresesine

dahil olarak büyük Aksekili Mehmet efendinin dersine mülâzemetle ikmalü nüshah ettikten sonra ondan icazet almıştır. Çok zaman tedrisatle meşgul olmuştur. 1337 yılında mülga Darülhilâfe medresesinin Sahın kısmında tefsir ve hadîşîşerif okutmuştur. 1339 yılında Şerefettin camii şerifinde on efendiye icazet vermiştir. Konyada teehhül ve tevattun etmiştir. Hüsnühat hocası mülga mahkemei şeriye baş kâtibi Halimzade Ahmet efendidir. Kendisinin çok güzel yazısı vardır. Yüzü mütecaviz risale yazmıştır. Yazdığı risalelerin sonuna şöyle yazmıştır:

Ketebehu el Abdülfakîr Abdullâh Hilmi bin Hacı İbrahim el Aksekevi mevliden, vel Kunevi mevtinen fi sene ısrine ve selasemie ve elfü 1320

Münzevi bir halde hayat geçirmesini severdi. Küçük Aksekili demekle maruf idi. Kendisi âlim ve zahit ve halim bir zat idi. 1344 tarihinde vefat etmiştir. Musâlla mezarlığında medfundur. Kabir taşındaki kitabesi şudur:

1 — El merhum vel mağfurunleh

2 — Ulemayı müteferriin

3 — Fuzelayi fuhulîn

4 — Aksekili Abdullâh

5 — Hilmi efendi ruhu için

6 — fatiha 28 Muharrem 1344

49 — Hattat Bali dede :

Bali dede Mevlevî Âli dedenin oğludur. Babası gibi tariki Mevleviye mensuptur. Güzel hattattır. 959 tarihinde mesnevii şerif yazmıştır. 289 yaprakdan ibarettir. Her sahifesi dört sütun ve her sütun 25 satırdır. Sahife başları tezhiplidir. O zamanın en güzide hattatlarındandır. Bu mesnevii şerif türbei mevlâna müzesinde mevcuttur.

50 — Hattat Ahmet efendi:

An asıl Akşehirlidir. Babası Okur yazar Mehmet efendidir. Konya medreselerinde okumuştur. Hattatlığı Akşehirin Bermende köyünde hattat şih İsmail efendiden öğrenmiştir. Sülüs, nesih ve tâlik yazardı. Bir çok mushafı şerif yazmıştır. Hattı destile yazdığı tezhipli ve nakışlı bir adet mushafı şerif İnönü Baş öğretmenî İhsan Eke de mevcuttur 1239.

Yazdığı Kur'anıkerimin sonuna şöyle yazmıştır:

Ketebehu ez'afül abidel müftekirüilallahülmecid, ellezi hüvefa'âlümlimayürid, vehüvel mübdiü vel mud, vefi efalihi hakimürreşid, nes'elü minhüttevfik vettesdit Ahmet bin Muhammed fikaryeti İngölü mintelâmızı Şeyh İsmail el maruf bi Bermendeve gafarallahü lena velimen nazara ileyhi veli cemii! mü'miniyne velmü'minat birahmel tike yâ erhamerrahimin sene tis'a veselasine ve mieteyni ve elfün 1239

51 — Hattat Başaralı zade Fevzi efendi :

1290 - 1873 yılında Konyanın Hocahabib mahallesinde doğmuştur. Babası ulema ve hattatinden Başaralı zade İbrahim Hakkı efendidir. İptidai ve rüşdi tahsilini bitirdikten ve hafızı kur'an olduktan sonra Özdemirli medresesine dahil olup medrese dersiyile hattatlığı babasından öğrenerek icazet almıştır. Güzel sülüs, nesih ve talik ve divan ve rik'a yazardı. Hattı destiyle bir çok levhaları vardır. Kürkçü mahallesinde yeni yapılan mescidi şerifin sülüs levhalarını hep bu zat yazmıştır. Nesih yazısı daha güzel ve üstündür. (Şeyhülhattatın) ünvanını ihraze muvaffak olmuştur. 1313 den 1326 tarihine kadar İzmirde hususi (Menbaifiyuzat) mektebi muallimliğinde bulunmuştur. Sonra Konyaya gelerek ilk mektepler ile erkek muallim mektebi ve lise de hüsnühat muallimliği yapmıştır. Mülga Dârülhilâfe medresesine idare kâtibi ve yazı hocası olmuştur. Sonra Maliye kazanç daireesinde tebliğ memurluğunda buluna-

rak kanunî müddetini bitirdiğinden emekliye sevk edilmiştir. Tahsili yüksektir. Kuvvei hafızaya malik hıfzı Kur'ande emsalsız, hüsnü ah-lâk sahibi değerli ve hünarlı sanatkâr hattatlarımızdandır. Konyaya altı saat mesafede Binarbaşı bucağına bağlı Güvenç köyüne imam olmuş idi, orada 20-12-1946 tarihinde bir Cuma günü vefat ederek rahmeti rahmana kavuşmuştur. Köy mezarlığına defnedilmiştir.

52 Hattat Fehmi efendi:

1254, 1838 yılında Konyada doğmuştur. Gilisralı zade Hüseyin efendinin oğludur. Konya ve İstanbul medreselerinde okumuş hattat ve hakkâklığı öğrenmiştir. kendisi Mevlevi tarikindendir. 1311 tarihinde çocuklarını okutmak üzere İstanbulla giderek orada 1320, 1902de irtihal etmiştir. Edirne kapı civarındaki mezarlıkta medfundur. kıymetli ve maharetli sanatkâr bir zat olup el yazısıyla bir çok levhaları vardır.

(Devam edecek)

Şairler - Aşıklar

İbrahim Aczi Kendi

Bu yazılarımın başlangıcında Şairleri ikiye ayırmıştık:

(1) Kalem şairleri

(2) Saz şairleri

Kalem şairleri: Ele aldıkları her hangi bir konuyu Saatlarca düşünerek Kalemle çize boza vücuda getirirler. Bunların şiirleri Arab Acem lügat ve terkipleriyle yüksek zümreye karşıdır.

Saz şairleri: dâima halk arasında dolaşan aşıklardır ki, bunlar her hangi bir şeyden aldıkları ilhamı sazlarıyla hemen içten söyliyerek sâde bir

dil ve üslûbla halka dinletir ve hafızalarında tutarlar.

İşte bu ikiliğin birincisine şair ikincisine aşık denilmiştir.

Şimdi bizde bu konumuzda kalem şairlerinden Şair Rasihin iki parça gazelini eski bir cönkten dil itibarı farkı için naklediyoruz. Şair Rasihin asıl ismi Mehmet efendidir. Rumeli Hisarında doğmuş ve 1181 de orada ölmüştür. Kendisi çok güzel yazı yazan bir hattat idi. Şiirleri Şuh ise de lügat yönünden ağırdır. İşte hep beraber dinleyelim:

Süzme çeşmin gelmesin müjgân müjgân üstüne
Urma zahim sineme peykân peykân üstüne
Dökülür dâmanıma değmez şirşikim giryede
Ana benzerkim yâni Baran baran üstüne
Dilde gam var bir taraftan sende gelme ey server
Olamaz bir hanede mihman mihman üstüne
Yâre mehcûr igen düştük diyarı gurbete
Dehir gösterdi bize hicran hicran üstüne
Rize - i elmas eker her açtığı zahme o şüh
Lnffu var olsun ider ihsan ihsan üstüne
Hem mizacsız hem güzel sevmez demişler hakkına
Eylemişler Raşiha bûhtan bûhtan üstüne

Görülüyor ki Rasihin şiirinde üslûp edâ, Tasvir yerinde fakat bütün lügat ve terkiplerle doludur. Anlamak için ayrıca birde mutahassıs tercüman ister.

Halk bundan bir şey anlayabilir mi? değil Halk; az çok tahsil görmüş gençler bile zor anlarlar. Çünkü ba-

kınız baş mısırâda Türkçe (Süzme) den sonra çeşim geliyorki Göz demektir. Gelmesinden sonra (Müjgân, müjgân) geliyorki kiprik kiprik demektir.

İkinci mısırâda (urma) dan sonra (Zahmisine) geliyor, bu göğüs yarası demektir yâni göksümdeki yâ-

reye vurma... Peykân peykân ki ok kargı demektir.

Üçüncü mısırâda dökülürden sonra (dâmanıma) geliyorki etek demektir. Dinmezden sonra (Şirşikim) geliyor ki Göz yaşım. Demektir. Bundan sonra (giryeye) geliyorki ağıt ağlamak... Yâni dökülür eteğime göz yaşlarım ağıdım dinmez... Demektir ki böyle olsa daha iyi değil mi? idi.

Dördüncü mısırâda (Baran baran) üstüne yâni yağmur yağmur üstüne demektir. Beşinci mısırâda (dilde gam) Gönülde sıkıntı var bir taraftanda sen gelme ey server diyor ki server başboğ demektir.

Yedinci mısırâda (Yâre mehcûr) terkibi dosttan ayrı iken düştük diyarı gurbete diyor.

GAZEL

Şeha ta sende vardır çün bu hattı ebrûvan at tut
Bulunmaz her güzelde böyle tiri keman at tut
Medet serkeşte - i gam oldum ey tıflı dil azerde
Ganimet bil derköyü dilârayı dolan at tut
Biüe geldikte rahşin tuttürürmüş sana ol afet
Rakıba yâr imiş bahtın yürüvar bir zaman - at tut
Kemendi zülfün ol haletde nahcireki dil - bitap
Halâs olmaz şikârın elden ey şuhu cihan - at tut
Bir elde Camı bâde bir elin at gerdem'i yâre
Eğer mümkün ise Rasih bu göne rayıgân at tut

Görülüyor ki bu şiiri anlamak için insanın yanında lügat kitapları Kamuslar bulunmalıdır.

Pekâlâ, buna ne lüzum vardı. Ve bu mecburiyet ne idi. Kavuklular devrinin icadı değil midir...?

İşte ap açık meydandadır ki Türk diline ve Türklüğe karşı her kavuğun altında çıldırayan gözlerden Fare deliği gibi duran ağızlarda böyle böyle hakaretiler fırlamış temiz sâde Türk diliyle yazılan şeyler kaba ve çirkin gösterilerek ağızlar fikirler değiştirilmek istenmiş ve göyâ o Âlî zümreki ikbal ve mevkilerini süslemiş emelini taşımışlardır. Halbuki koca bir ulusun dil ve ânânesinin böyle-

Sekizinci mısırâda (Dehir) kelimesi Dünya demektir, sonra (hicran hicran) kelimeleri ayrılık ayrılık üstüne demektir.

Dokuzuncu mısırâda (rize - i elmas) diyor bu Elmas parçaları demektir. Bunun sonunda (Zahme o Şüh) cümlesi geliyor ki Zahim yara Şüh oynak dilber demek yâni o oynak dilber her açtığı yûreye elmas kırıntıları serper demektir.

İşte bu gibi gazel, divan veya koşmalar bir halk şiiri değil o devre mahsus salon ve ıstılahcılar şiiridir ki işte Türk dili bu ikilik yüzünden yıllarca böyle anlaşılmaz bir külfetin altında kalmış benliğini sarsmıştır.

Bundan sonra Şair Rasihin (9) sayılı Cöngün 163 sayfasında yazılı şu gazelini dinleyelim.

likle değişemeyeceğinden gaffl gelip geçmişlerdir.

Bunun için bu konuda göze aldığımız hedef Dil, ve âdetlerin her ulusun öz mali oluşundadır.

Yukardanberi şiirlerini yazıp geldiğimiz şairlerin sözlerini sıralayışımız işte dil durumunun inip çıktığı bâsamakları göstermek içindir. Çünkü her hangi bir Millet dil adetleriyle tartılır. Onun içine sokulacak herhangi yabancı bir şey ireti taklit ve büyük zâf ve riyâdır.

Şimdi şura da bir de Karaca oğlanın öz Ana dil ile söylediği şu tatlı Bahar terennûnunu dinleyelim en eski bir cönkten alınmıştır. Meraklılara yâdigâr olsun.

Nazlı Bahara

Bülbül ne yatırsın Bahar iriştii
Ulu sular bulandığı zamandır
Kırmızı gül yeşil yaprak içinde
Bülbül güle kul olduğu zamandır
Yine bahar oldu açıldı güller
Fiğana başladı garip bülbüller
Açılsın zinet ile sünbüller
Aşıkların deli olduğu zamandır.
Gene bülbül bilir gülün halinden
Biz bâde içmekdik yârin elinden
Aşıp aşıp gelir dağlar belinden
Yârdan bize gül geldiği zamandır
Karaca oğlan ider geçtim dağları
Meyva vermez oldu yârin bağları
Nidem yârdan ayrı geçen çağları
Gözüm yaşı sel olduğu zamandır.

Köy Tetkik Notları

İhsan Eke

(Baştarafı 86-107 Sayılarda)

Çay suyu içenler de vardır. Çayın yatakları temiz değildir. Kuyuların etrafı çamur ve Su birikintileriyle sağlık için çok tehlikeli sonuçlar vermiye müsaittir. Bunu sezen köylüler her kuyunun ağzını ve etrafını taş ve betonla çevirmeye azmetmişlerdir. Sular umumiyetle çok kireçlidir.

Köyde görülen hastalıklar içinde sıtma başta gelir. Sıtma mücadelesinden kinin ve atebrin alanlar kendilerini muntazam tedavi edemedikleri için hastalık nisbeti her sene artmaktadır. Verem ve frengi korkulacak kadar tahribatını yapmaktadır. Hükûmet doktorları ve sağlık memurları bu hastalıklarla yapılan mücadeleye durmadan devam etmektedirler. Köyde mide ve barsak hastalıkları da sayılacak kadar çoktur.

937,938,939 Yıllarında bu hastalıktan eliye yakın insan tedaviye gitmiş, bunlar içinde üçü ameliyat görmüş, beşi ölmüş, diğerleri tedavi edilmişlerdir.

Halk hastalıktan çok korkar. Doktora inançları vardır. Tedavi için İstanbul'a ve Konya'ya giderler.

Kendi aralarında yaralar ve çı-

banlar için bazı ilâçlar kullanırlar. Oldukça mühim hastalıklarla mücadele eden köylü; senenin sekiz ayını açık hava ve bol güneşle yaşadıkları için bir çok hastalıklara karşı kendilerini tabiatın yardımıyla müdafaa etmektedirler.

Köy halkı zengin olduğu için yeme ve giyme işlerinde temiz ve sıhate uygun ihtiyatlara sahiptirler. Erkekler umumiyetle Palto, pardesü Ceket, pantolon giyerler. Bilhassa kış günleri bir şehirliden farksız surette temiz gezerler. Kadınlar işlikşalvar giyerler. Giydikleri kumaşlar pazen, kadife, yünlü ve ipeklilerdir. En çok sarı, pembe, yeşil, vişneçürüğü renkleri severler. Yatakları çok temizdir. bütün evler kilim, keçe ve halıyla döşelidir.

Yemekleri mahduttur. Fakat yağları çok olduğu için yemeklerine cömertçe harcarlar. Çok nefis bulgur pilâvı, pekmez helvası, et ve hindi kızartması, baklava yaparlar.

Gıda maddelerinin başlıcaları tereyağı, peynir, yumurta, süt, yoğurt et ve tatlılardır. Yaş sebzeyi az görürler. Kuru fasulye, nohut patates,

sovan ve benzerlerini dışarıdan alırlar. Köyde at yetiştirmeğe ve biniçiliğe heves çoktur. Bayramlarda düğünlerde cirit oynar, at koştururlar. Türk, İngiliz, Arap atlarından iyi cins hayvanlar köyde beslenmektedir. Köylü yakacak ihtiyacını kısmen de Ilgın ve Kadınhanı'ndan aldığı odunla temin eder. Evlerde ve odalarda gaz lambası yakılır.

Köylünün hayvanları köyün içinden geçen çaydan sulanırlar. Çok kurak senelerde koyunlar köy içindeki kuyulardan sulanır.

Kurak senelerde çayın kesilmesiyle başlayan bu koyun sulama işi köylü için çekilmez bir işkence halini alır.

Köyün İdarî ve Sosyal Durumu

Köy kalkınma davasında köylünün başarabildiği işler, yapılması gereken diğer ödemli işler, köyde ahlâk telâkisi, evlenme, boşanma, kız kaçırma olayları, düğün ve eğlenceler; âdetler ve ananeler.

Cumhuriyetin onuncu yılına gelinceye kadar köyde köy kanunu hiç tatbik edilmemiştir. 1933 yılından sonra tedrici bir surette tatbik edilen köy kanunu köye büyük faydalar temin etmişse de bu kanunun buyrukları içinde yapılması gerekli olan daha büyük işlerin yapılmasına henüz başlanmamıştır.

Büyük köy kalkınma davamızda gösterilen işlerin yapılması ciddi bir takibe tâbi tutulursa eksik kalan işlerin de yakın zamanda başarılması mümkündür.

1933 yılından bu yana yapılan başlıca köy işleri şöylece sıralanabilir.

1 — Köy telefonla İlçe ve Bucak merkezlerine bağlanmıştır.

2 — Köyde yeni tipte bir okul ve öğretmen evi yapılmıştır.

3 — Köyün camii yeni baştan onarılmış ve sıhhi bir hale konulmuştur.

4 — Köy mezarlığının etrafı muntazam taş divarla çevrilmiştir.

5 — Köye bir radyo alınmıştır. Okul bahçesi, Cumhuriyet alanının açılması yapılacak işler arasındadır.

Sokakların gübrelik ve çöplükten kurtarılması, insan sağlığını korumak için evlerin hepsinin de sıhhi bir şekilde konulması, hiç olmazsa senede bir defa evlerin, ahır ve ağılların kireçle badanalanması yapılması gerekli en önemli işlerdendir.

Köylü devlete olan borçlarını muntazam verir. Bankalara ve başka müesseselere borçlu değildir. Taccardan aldıkları giyim ve yiyecek eşyasının bedellerinin bir kısmını peşin büyük bir kısmını ise harmanda öderler.

Devlet hizmetlerine, vergi ve askerlik ödevlerine iyi niyetle bağlıdırlar.

Oy verme ve seçim işlerinde çok hassastırlar. Köyün iyi idare olunabilmesi için iyi elemanlar seçmeyi çok arzu ederler. Bununla beraber iş başında iki yıldan fazla kalanlara karşı açık bir güvensizlik baş göstermeye başlar.

Buna halktan ziyade iş başındakilerin köy işlerinde tarafsız olmamaları da sebep olarak gösterilebilir.

Köyde belirli şahıslar etrafında toplanmış zümreler yoktur. Memleketin menfaati uğrunda söz ve iş birlikleri çok iyidir. Gençler büyüklere karşı derin bir saygı gösterirler.

[Devam edecek]

Tarih vesikaları :

Seyahatnamelerde KONYA

Mehmet Önder

16 ve 17 inci asırlarda bazı derişler ve seyyahlar, Anadolu'yu müteaddit defalar gezmişler, bunlardan bir kısmı gördüklerini ve işittiklerini not ederek seyahatnameler vücuda getirmişlerdir. Bunların en uluları Evliya Çelebi (1642), Arif Çelebi (1271), İbni Batuta (1331), Raddiddin - el - Gazzi (1529), Kudbuddin - el - Mekki (1580), gösterilen tarihlerde Anadolu'yu gezip dolaşmışlardır.

Evliya Çelebi, hicri [1058] Şabanının sonunda Üsküdardan Şama bir seyahat yapmış, İznik, Lefke, Eskişehir, Akşehir, Ilgına uğradıktan sonra Konya'ya gelmiş, seyahatnamesinin 3 üncü cildinde Konyadan uzun uzun bahsetmiştir. Bugün bundan [305] yıl önceki Konya hakkında bize açık bir fikir veren bu notlardan bazı kısımları aşağıya alıyorum:

" Bu mazzam şehir Meram dağı'nın şark yanında bir düz sahra olup dağa bir saat mesafededir. Camilerinin en eskisi Alâeddin - i evvel camiidir.. Dillerle tabir ve kalemle tavsif olunamayacak derecede musanna bir camidir. Lâkin iç kalede olmakla cemaatten âzade kalmıştır. Bu iç kale bir yüksek yerde olup mükemmel cephaneye ve toprakları vardır.. "

" ... Medreselerinin en meşhuru Nalinci medresesidir. Darulkuraları, Darülhadisleri. [170] yerde Sibyan mektebi, tekkeleri vardır. Hamamların en meşhuru Asitane hamamı, kale içinde Sungur hamamıdır. Cümle Saraylarında seksen kadar saray hamamları vardır. [340] kadar bağlı, bahçeli, akar sulu sarayları vardır. Paşa sarayı meşhurdu.. "

Meram için şöyle diyor:

" Peçevi şehrinin Baruthane mesiresi, Kırımın Sudak bağı, İstanbulun [170] ten fazla bahçe ve gülüstanları, Tebrizin Şahcihan bağı bu Konyanın Meram mesiresinin yanında bir çimenzar bile değildir.. "

Diğer seyyah Gazzi, 1] Adanadan İstanbul'a giderken Konyaya bir kuşluk vakti uğradığını anlatıyor ve diyor ki :

" ... Konya güzel bir şehirdir. Münbit ve mahsuldar ovaları vardır. Burada geçim de ucuz ve güzeldir. Hülâsa, şehir baştanbaşa yüce bir güzelliğe, görülmemiş bir bahara maliktir. ki Karaman memleketleri arasında bu-

1] : Gazzi, Milâdî (1462) yılında Kahirede doğmuş, (1529) yılında seyahata çıkmış, yüz yıl yaşayarak fîmrünün son yıllarını seyahatla geçirmiştir.

na benzer ikinci bir şehir yoktur... ,,

“ Bu şehrin etrafı eski büyük surla çevrilmiştir. Aralarında canları olsa hemen konuşacak vaziyette çok canlı insan heykelleri ve cüsseleri vardır... ,,

Mekki 2] nin seyahatnamesi Konyanın güzelliğinden ve havasının hoşluğundan bahseder. Asıl mühim bir seyahatname Menazir - ül - Avâlîm'dir. Bunda Konya için şunlar yazılıdır:

“ Konya kalesinde (Eflâtun) un kabri vardır... Konyanın üzüm meyvaları güzeldir. Bilhassa (Kamerüddin) adını taşıyan zerdalisi hoştur. Çok güzel olan bağları ve bahçeleri pek çoktur ve iki taraftadır: Birisi çöl tarafında, diğeri dağlık mıntaka-

[2] : Mekki, Mekke şerifi tarafından İstanbul'a gönderilen bir elîşidir. Aynı zamanda bilgisini arttırmak için gezmişti. Milâdî (1586) da ölmüştür.

da ve göle 3] yakındır.. ,,

Yine başka bir eser, Nuzhet - ül - kulüp'de şöyle yazar:

“ ... Konyanın harabeye yüz tutan sûru (Sultan Alâüddin Keykubat) ve ümerası tkrafından tamir ettirilmiştir. 2) arşın derinlikte olan hendegin dibinden başlayarak, 30 arşın yüksekliğinde bulunan sûrunun tepesine kadar hep yontulmuş taşlarla bina ettirilmiştir. 12 kapısı olan bu sûrun çevresi on bin adımdan ziyadedir. Her kapının önünde kalevâri bir köşk vardır... ,,

(Devam edecek)

[3] : Menazir - ül Avalîm'in bahsettiği, Konyanın garbindeki bu göl acaba nedir? Bugün bu gölün mevcut olmadığı malumdur. Eser neden bahsediyor? Bu gölünkalıntıları varmıdır?.. Bir arkadaşın eseri görerek, bununla meşgul olmasını gönül çok arzu ederdi. M. Ö.

O gün

Ayşe Tavbek

Bir zamanlar
Her ses

Hatta her ulu nefes
Birbirine fısıldıyordu

“ Hasta bir adam var. Belkide alıyordur son nefes,,
“ Mirasçısı diyordu gaflet içinde bunu biz paylaşmalıyız ,,
diyordu
Evet

Bir zamanlar

Gaflet içinde bizdik
Mirasçımız onlardı
Bize dost görünenler
Bu pilânı kuranlardı

Aradan zaman geçti
Hasta ölmedi iyileşti

Ölmedi

Evet

Çünkü onun başına
Kemâl Atatürk geçti

24 yıl evvel bu gün
29 ekim 1923
Eşsiz Kemâl Atatürk
İlân etti acuna Türkün
Ebedî istiklâlini

İşte o günden ronra
Bütün mağrur bakışlar
Birdenbire eğildi
Alevlenen umitler
Mezarlara gömüldü

İşte egemenliğimize
Kavuştuk biz Ogün
İşte kutladığımız
24 yıl evvel bugün

Komitelerin Üç Aylık Çalışmaları

Dil ve Edebiyat: Cumhuriyetin 24 cü yıl dönümü münasebetiyle gençler arasında biri Şiir Okuma, diğeri şiir seçme olarak iki nakdi mükâfatlı müsabaka tertiplemiştir. Bu müsabakaya 29-X-1947 çarşamba günü saat (15-30) da ev salonunda seçkin bir halk kütlesi önünde başlanmış ve muhtelif mekteplerden 12 öğrenci iştirâk etmiş, müsabaka büyük bir ilgi ve sevinç içinde devam etmiştir.

Bilhassa, Şiir okuyanları ve seçme şiirleri jüri puhana tabi tutmuş ve gizli oylarla ekumadan aşağıdaki isimler derece kazanmışlardır.

1 . Yıldırım Kuzum (Lise)

2 . Muarra Güntel (Kız sanat enstitüsü)

3 . Fatma Karaca (Kız Sanat Enstitüsü)

Şiir seçme müsabakasında ise Jüri aşağıdaki adlar etrafında oylarını toplamışlardır.

1 . Ekrem Özsüllü (Lise)

2 . Yıldırım Kuzum (")

3 . Ayşe Tavberk (Kız Sanat Enstitüsü)

Güzel Sanatla: Cumhuriyet bayramının 24 cü dönümü yılı münasebetiyle 80-X-1947 ci günü ev salonunda müzik kolunun faaliyeti ile kutlamaya iştirâk etmiş ve muhtelif havalardan mürekkep seçkin parçalar

çaldırmıştır. Akşam kutlamasında ise, mahallî müzik sanatkârlarına mütadit havalar çaldırmış ve pek güzel türkülerini dinleticilerine pek iyi anlar yaşatmıştır.

ATATÜRK'ÜN ölümünün 9 cu dönüm yılı içinde salonda ayrı bir köşe hazırlamak suretiyle bu büyük yas gününü hatırlatmıştır. Bilhassa Genel Sekreterliğin gönderdiği yeili saz sanatkârı M. Özden'i zengin bir programla Konyada ve İlce Halkevlerinde dinletmiştir.

Temsil komitesi : Mükâfatlı bir kıyafet balosu tertip etmiş ve bu baloda gerek sitil ve gerek giyim bakımından jüri aşağıdaki adları mükâfatlandırmıştır.

1. Sabahat Sumer

2. Naciye Kadiroğlu

3. Mutahhire Usman

Cumhuriyet bayramı münasebetiyle Orduevi sinama salonunda pek zengin bir programla bir temsil vermiş ve bu temsil de millî havalardan başka yapışkanları göstermişlerdir.

Spor : Cumhuriyet bayramının 24 cü yıl dönümü için hususî davet ettiği meşhur pehlivanlardan Çoban Mehmet, Stratos Zoto, Polikkati, Salih, Habeş'lerde mürekkep hey'eti İdman Yurdu stadında faaliyete geçirmiş 28 / X / 1947 ve 29 / X / 1947 günlerinde heyecanlı güreşler ve gösteriler yaptırmıştır.

Sosyal yardım : Evde daimî bir sağlık ekibinin teminini prensip itibarıyla kabul etmiş şehir ve il harici halk temsilcileriyle bu uğurda mütadit toplantılar yapmıştır. Mevcut hususî yardım teşekküllerine ayrıca yazı ile yardıma davet etmiştir.

Bu uğurda ilk nakdî yardım Evkaf Müdürlüğü tarafından vuku bulmuştur.

Halk Dershaneleri ve kurslar: Daktilo Kursu A. ve B bölümleri halinde devam etmektedir.

Kütüphane ve yayın : Ev kitap-

lığına üç ay içinde muhtelif çeşitde 21 kitap gelmiştir. Ve bu müddet içinde kitaplığımızı ziyaret edenlerin miktarı muhtelif mesleklerle mensup (710) kişiyi bulmaktadır.

Tarih ve müze: Sadreddini Kunevi'nin Hayat ve eserlerini pek yakından alâkadar eden vesikaları aramakla meşkul bulunmaktadır. Bilhassa el yazısı ve eserlerinden mürekkep pek kıymetli bir fotoğraf koleksiyonunu vücuda getirmiştir. Bunların aynı zamanda muhtelif ölçülerde klişeleri yaptırmıştır. 1948 yılı içinde yayınlanacak etüde konulacaktır.

Halkevine izafeten İmtiyaz Sahibi ve
Umumî neşriyat müdürü Halkevi reisi :

ŞEHABETTİN UZLUK

Ü L K Ü B A S I M E V İ — K O N Y A 1 9 4 7